

ŠTO DŽANKI VIDI TO DŽANKI RADI

Kad se spot benda Alice in Chains pojavi na MTV-ju, većina nas ili pojača do daske ili istog trena promijeni kanal. Ali narkomani i oni koji se trude da ostanu bivši narkomani, u osnovnoškolskoj džanki poeziji Lejna Stejlja čuju nešto što mi ne možemo: kao neku sirenu. Kao neko čijih je nekolicina prijatelja u posljednje dvije godine bila ovisna o heroinu, mislim da imam predstavu o tome kako ovaj prisni poziv i odgovor funkcionišu, iako ne razumijem unutrašnji stroj. Kako smatra jedan moj prijatelj, dovoljan je sam spomen riječi „heroin“ u tekstu pjesme, ili fotografija igle na omotu CD-a, ili prizor džanki muzičara upakovanih u neki glamurozni spot – i polude od žudnje za robom, čak i kada, kao u slučaju sa Alice in Chains, dobro znaju da je ono što čuju i vide luckasto i izvještačeno. Nedavno sam vidio jednog od najpametnijih ljudi koje poznajem kako je potpuno pomahnitao kad je vidio stari spot Thompson Twinsa „Don't Mess with Doctor Dream“. Jednog časa glasno smo ismijavali jeftine vizuelne prikaze – igle koje se vrte, lobanje koje vrište, pritvorne slogane protiv droge – a već u sljedećem bio je olupina koja se trese od živaca i preklinje me da ga odvezem do grada kako bi kupio nekoliko kesica.

Treba li da krivim MTV? Možda, barem sudeći po Mičigenskom institutu za socijalna istraživanja (ISR). Nedavno je sproveo anketu u kojoj su 50.000 srednjoškolskih učenika diljem SAD pitali o drogama. Upotreba droge ja u porastu. Veliko otkriće. Ali dr Lojd D. Džonston, direktor programa Instituta, misli da je problem u načinu na koji se upotreba droge predstavlja u savremenoj muzici, filmovima i rok spotovima. Kao naraštaji akademika prije njega, on smatra tinejdžere intelektualno pasivnim, lako zavodljivim stadom, kome je potreban strog roditeljski nadzor. Ostavimo po strani to što je ovaj zaključak čisto nagađanje, nepoduprto podacima do kojih je anketa došla. U našem zbrkanom svijetu, čak se i samom priviđenju činjenica pripisuje božanski status, a statističari, ti veliki kulturni simplifikatori, smatraju se maltene ravni bogovima. Stoga, kad je *New York Times* objavio rezultate ankete, prema Džonstonovim umovanjima ophodilo se kao da su oni glavna priča, a izjave tinejdžera izgubljene su u pometnji. Sve je to sasvim nepouzđano, ali kako je uslijedilo neposredno nakon gorepomenutog fijaska Thompson Twinsa, navelo me je da se upitam nije li Džonston u pravu.

Dona Gejns, sociolog i autor knjige *Tinejdžerska pustoš: Klinci prigradskog ćorsokaka*, ne dijeli to mišljenje. Ona smatra da su mladalačka kultura i upotreba droge istorijski isprepletane. „Sa MTV-jem je konzumiranje droge samo dobilo status robe“, kaže ona. „Kada sam ja bila mlada i kada bi neka glumica na filmu nosila veoma kul mini-suknju, željela sam tu mini-suknju. Danas, kada vidite kako se neki tip roka na MTV-ju, i vi hoćete da se urokate. Ali spotovi su izražajni, nisu prinudni. Ne smatram to uzročno povezanim. U svakom slučaju, većina teških ovisnika i ne gleda MTV. Njegova publika je mejnstrim. A i svakako ne mislim da se radi o velikoj kulturnoj sili. Možda za dvanaestogodišnjake.“

Video-režiser Semjuel Bejer, koji je radio između ostalih i sa Nirvanom i Hole, pridaje MTV-ju više značaja, ali misli da je mreža dovoljno oprezna u svojom pristupu. „Ja sam odrastao sedamdesetih, kada je, kuda god se okrenete, sve upućivalo na drogu“, kaže on. „Klinci su dovoljno pametni da čitaju između redova. Nešto kao smrt Kurta Kobejna – eto što se desi kada ti je život sjeban. U najgorem slučaju, spotovi imaju suprotan učinak.“

U istom članku *New York Times*-a koji je izvještavao o Džonstonovim rezultatima, Karol Robinson, izvršni potpredsjednik MTV-ja, kazala je da uredničke odrednice mreže zahtijevaju programe koji „ne unapređuju, ne uljepšavaju, niti pokazuju kao društveno prihvatljivu upotrebu ilegalnih ili zloupotrebu legalnih supstanci.“ I svako ko redovno gleda MTV primijetio je male digitalne mrlje nalik na Zvončicu prilijepljene za listove gandže na kačketima hip-hop umjetnika. U novom spotu Toma Petija, stih o motanju džointa zvučno je izmijenjen u nerazgovijetnu besmislicu. Pogotovo od Kobejnovе smrti, nemuzički program mreže nosi skoro poučan prizvuk opomene u pogledu upotrebe teških droga. Pa ipak, ne treba vam diploma iz dekonstrukcije da biste primijetili znakove narkomanije svuda na MTV-ju, bilo da se radi o elegantnim malim putopisima džanki života Alice in Chains, ili o spotu grupe Ministry za pjesmu „Just One Fix“, u kom je skidanju sa heroina podaren atraktivan izgled trejlера nabijenog akcijom, ili čak spot Tori Ejmos za „God“, u kom jedan lik simulira da odevuzuje podvezicu. Ako su klinci dovoljno pametni da znaju što je izmišljotina a što nije, dovoljno su pametni i da protumače ovaj tip poruka.

Ako MTV ima neku strategiju, onda je ona prilično konfuzna. Kao da je mreža odlučila da pristupi spotovima vezanim za drogu onako kako šminker pristupa borama na ostarjejoj glumici. Listovi trave, tablete i igle uspješno su zamagljeni do neprepoznatljivosti, ali nijanse i dalje ostaju. Možda ovakav pristup uspijeva sa drogama kao što su trava, kokain i LSD, mada sumnjam. Ali heroin je složena zvijer sa veoma istančanim sistemom označitelja, od kojih je većina nevidljiva za one koji ga ne koriste. Uzmite za primjer gorenavedeni spot grupe Ministry. MTV-ju vjerovatno izgleda kao poruka protiv heroina, sa pričom u kojoj se dvojica mladih džankija skidaju s heroina u otrcаноj hotelskoj sobi, ispresijecanom snimcima heroinske ikone Vilijama S. Barouza koji opominjući maše rukama kao džinovski vanzemaljac u Tvin Piksu. Ali pogledajte izbliza i tu je stari Al Jorgensen glavom i bradom zavaljen u holu hotela. U jednom značajnom krupnom planu, on gleda u kameru i trlja nos prstom. To je tik uobičajen za džankije, i znak upućenim gledaocima da je Jorgensen, ili lik koga glumi, napumpan. Tako da kasnije, kada momci napuste hotel, navodno čisti i spremni da se vrate u svijet, i Jorgensen ih pokupi dok stopiraju, postoji jedan neosporiv podtekst, odnosno da će se uskoro opet pucati u venu.

Prije nekoliko sedmica slučajno sam uhvatio spot za „Rocks“ grupe Primal Scream na MTV programu „Alternative Nation“. Primal Scream je britanski bend čiji rad ističe oskudicu mašte i tehničkih sposobnosti svojih članova. Njihovi albumi su odani pastiš muzike drugih, talentovanijih bendova, prošlih i sadašnjih. Sve je to veoma postmodernо. U svojoj trenutnoj inkarnaciji Primal Scream se pretvaraju da su džanki rok. Kit Ričards, Džoni Tanders i Grem Parsons su očigledni uzori. Prošle godine je bend čak izazvao manji skandal u britanskoj rok štampi pošto su šaljivo nazvali preminulog Rivera Finiksa „lakom kategorijom“. U spotu za „Rocks“, frontmen Bobi Gilepsi posrće unaokolo i mrmlija o radostima neobuzdanog hedonizma. Kosa mu je duga i prljava, koža mu je boje leša, a usta mu vise otrombo-

ljena oponašajući nekoga ko se onesvijestio na nogama. Mislim da je namjera da vas zabavi. Ali jedino o čemu sam mogao misliti dok sam gledao ovaj frik-šou bilo je što bi moj nesrećni prijatelj uradio da ga vidi.

Zbog toga što je odvikavanje od heroina tako mukotrpan proces, a period oporavka tako dug i psihički razoran, bivšim zavisnicima ne treba puno da pokleknu. Heroin možda i jeste ružna stvar kad se sagleda na dnevnoj bazi, ali trenutni učinak droge je duboki ugođaj. Prijatelji mi kažu da je kao neprevaziđen orgazam, produžen i nevezan za spoljašnji svijet. Njegov intenzitet, pričaju mi, čini relativno trezvena zadovoljstva kao što su prijateljstvo, romantične veze i seks prilično trivijalnim. Dakle, vratiti se svijetu u kom se ove stvari uopšteno smatraju svetim može da se učini, kako su mi rekli, kao kompromis, pogotovo u prvih godinu dana, kad postepena obnova tijela izaziva skoro stalnu nelagodnost. Stoga, čak i nešto kao samoubistvo Kurta Kobjeja, koje većina nas tumači kao krajnje upozorenje protiv heroina, ima dvostruko značenje. Npr. tog jutra kad sam čuo vijest, nazvao sam ljubiteljku Nirvane koju sam poznavao i koja se trudila da se drži podalje od dopa i preklinjao sam je da prekine prije nego što završi kao on. „Ne“, rekla je, njen glas naoštren glađu i gnjevom koje nisam znao protumačiti. „Ne shvataš.“ I objasnila mi je kako je Kobjejeva nesposobnost da ostane čist samo pojačala njen osjećaj da trezvenost nije vrijedna truda. Kada sam spustio slušalicu znao sam da će istrčati iz kuće i uraditi se. Tako je i bilo.

Kada sam bio tinejdžer koji sluša Velvet Underground i „Cold Turkey“ Džona Lenona, i čita Vilijama S. Barouza i Aleksa Trokija, nikad nisam – a mislim da mogu govoriti i za svoje nekadašnje prijatelje – pomislio: „Alo, trebalo bi da probam taj heroin.“ Pretpostavljam da je većina klinaca i sada takva. Ali značajan broj mladih ljubitelja rok muzike počeli su da se bodu jer jedan ili više njihovih heroja ne shvataju ozbiljno tu temu. Znam lično nekolicinu. Govorim o talentovanim, pametnim ljudima koji jednostavno žele da iskuse sve što može da se iskusi. Za njih su River Finiks koji kolabira na trotoaru ili Kristen Faf koja kljuca u mlakoj kadi stvari daleke, nestvarne i mitske kao tekstovi pjesama koji od upotrebe heroina čine duboko, senzualno putovanje u misteriju sopstvenog bića. Neki ljudi će uvijek odabrati da rade ekstremne stvari. Drugi, možda čak većina nas, izabraće da nauče slušajući pjesme o ekstremnim aktivnostima, ili tako što će čitati publicistiku. Kako onda da oni od nas koji ne razumiju što znači bosti se u venu kažu korisnicima da prekinu to da rade jer nas plaši? Pa, nikako. Ali možemo obznaniti sopstveni strah i pretpostavke i nadati se najboljem.

Bivši član nekoliko istaknutih rok bendova, koji je zatražio da ostane anonimn, govorio mi je o tome kako je i sam zbunjen prikazom heroina u muzičkim spotovima. Bivši džanki, koji je čist već nekoliko godina, kaže: „Mogu sagledati obje strane. Kada ste na drogama, to prožima sve što radite i mislite. Osjećate se kao prosvijetljeni, ali u isto vrijeme se osjećate stvarno usamljeni, i poželite da se povežete. To čak nije ni svjesno. Ja ne mogu više ni gledati MTV, toliko je pun narkomana. Mogu ih smjesta raspoznati, i osjećam kao da me prizivaju iz tog užasnog i fascinantnog mjesta u mojoj prošlosti. Stvar je u tome što se radi o nekim od najzanimljivijih muzičara koje možete susresti, i bilo bi suludo isključiti ih. To je jednostavno taj mučni paradoks.“ Dakle, jedina mogućnost koju vidi jeste da se skrene pogled?

„Kuda?“, pitao je. „To je upravo ono što radi heroin, sklanja te od grozote u svijetu. Otkrio sam da ni to ne ide. Ako postoji izbor, to je biti jak i vjerovati u ljude koje volite. Jer sve ostalo, uključujući droge, jeste besmislena razonoda.“

Stvar je u tome da čak i kad bi MTV mogao da odstrani svaki trag svake reference na drogu u svakom spotu, ne bi se ništa promijenilo, i samo bi služilo da učini mrežu još nepouzdanijom nego što jeste. Zašto bi se MTV cenzurisao kada očekujemo da muzička, televizijska i filmska industrija podržavaju umjetničku slobodu izražavanja? Pop kultura je mješavina prikaza svake vrste ponašanja i stava. Ona predstavlja haotičan, višestruk portret života koji postaje vid kolektivne istine koju smo odgovorni da dešifrujemo i koristimo prema ličnim potrebama u bilo kom trenu. Za svako pozitivno predstavljanje korišćenja droge možete biti sigurni da ćete negdje naći jedno negativno. Radi se o ravnoteži, i to je OK, jer, ma koliko da je bolno gledati prijatelje kako pate zbog neodgovornog pozerskog sranja neke rok zvijezde, nemamo kontrolu nad životima drugih. Biramo koje ljude da zavolimo slijedeći psihološki sistem koji se ne tiče nikog drugog do nas. I ako za posljednicu svoje ljubavi patimo, takav je život.

*(S engleskog prevela **Marija Bergam Pelikani**)*